Ədalət.- 2022.- 30 aprel. S. 6.

Xəyallar çin olanda

Əbülfət Mədətoğlunun yaradıcılığında Qarabağ mövzusu

Zemfira Məhərrəmli
yazıçı-publisist

Sən demə, hökmü zaman verirmiş. Zaman qılıncını çəkmiş, xəzan yelləri əsmişdi. Dərd-qəm səpib, kədər biçmişdik. Günümüzün, güzəranımızın batan çağıydı. Yurd yerlərimizi əsarətdən qurtarmaq, düşmən fitnəsindən, işğaldan nicat tapmaq üçün yollar aramış, yollar yormuşduq. Yollar da bizi yormuşdu. Bəndə düşmüş kilidin açarı tapılmırdı ki tapılmırdı. Dərd daşımızdan, qəm yükümüzdən ağır nə vardı görəsən? Bir də ayrılığın havası... Boşalmış kəndlərimizdəki evlərin qapısındakı paslı qıfıllar öz yiyəsinin hənirtisinə, əlinin istisinə həsrət qalmışdı. Elə çarəsiz, elə dərbədər idik ki... Gərilmiş yay vəziyyətində olsaq da, oxu çəkib ata bilmirdik. Ruhumuz sıxılır, heysiyyətimiz, duyğularımız tapdanırdı.

Ədəbi cameəmizin yaxşı tanıdığı bənzərsiz şairimiz, istedadlı yazıçı-publisist Əbülfət Mədətoğlunun poetik nümunələrində belə ağrılı fikirlərlə hələ illər öncə qarşılaşmışdım.

"Mən əlimi dərdə atsam, qoşa çıxar" deyən şairi dilləndirən daim ürəyində gəzdirdiyi yurdsuzluq dərdi olub:

Mən dərdlərin sirr yeri,
Başqa bir kəsləri yox.
Zülm çəkib onları
Öyrətmişəm gözütox.
Mən dərdlərə nümunə,
Özümə dərd özüməm.
Yurd-yuvasız ömrümə
Arsız-arsız dözürəm.

Köçkünlük dərdini özünə dərd edən şairin fikrincə, zülm-zillətlə çıxdığımız kəndlərdəki saçını yolan söyüdlər, arxların kənarında bitmiş, doğma hənirə həsrət çöl çiçəkləri də xiffət edir.

Gavurların ayaqları altında qalan, elatın qürbət ömrünə dözməyib soluxan boynubükük bənövşələr bu nisgili öz ləçək dilində nəql edir.

Qırx arşınlıq quyuda olduğumuz, dünyanın kor-kobud ələyində ələndiyimiz, çarəsizlik girdabında boğulduğumuz illərdə şair Əbülfətin "Neyləyim" adlı bir şeiri də vardı:

Dağılmış yurd yerimdə
Nə qalıb ki daşına?
Dərdlərin sinəsində
Dönüb bir başdaşına -
Bitməyim, bəs neyləyim?

"Dərd məni ortaladı, doğradı, baltaladı" deyən şairin "Özümə yazdığım şeir" adlı poetik nümunəsində yeniyetməlik, gənclik çağlarının ağrılı xatirələri ilə qarşılaşırıq:

Hardasan, görünmürsən,
Səsin, ünün itibdi...
Ardımca sürünmürsən,
Ayın, günün itibdi...
Yaşayırdın hamı tək,
İndi yükü özün çək,
Ay qaçqın kənd uşağı...
Qaldın quru bir cəsəd.
Sənə bu durumunda
Kim aparacaq həsəd?

Bu şeirlər, düşündürən misralar bizə bir daha təlqin edir ki, Ə.Mədətoğlu yaşadığı zamanın nəbzini tutub, dövrün ovqatını, fikrini şeirə çevirib. Şairin iç dünyasının pıçıltıları olan poeziyasının dili oxunaqlı, anlaşıqlı və rəvandır. Özünün gözəl bir deyimi var:

"Söz Allahdan gəlir. Şeirin zamanı birdir. O da oxucusunu tapdığı zamandır. Şeirin özülü bayatı, layladırsa, lap elə iki bəndlik obrazlı ifadədirsə, onun zamanı heç vaxt keçə bilməz."

Qarabağ həsrəti onun söz dünyasının haqq səsi, harayıdır. Vətən sevgisi, yurda bağlılıq bu qələm adamının fəlsəfi düşüncələr, təsvir və ifadələrlə zəngin poeziyasının, mübariz publisistikasının ana xəttidir. "Mən qəriblik çəkdim" şeiri də bu baxımdan diqqəti çəkir:

Mən qəriblik çəkdim, anam,
Özümü sıxdım, saxladım.
Öz şəklimi çəkdim, anam,
Xəlvətdə baxdım, ağladım.

Üzümüzə bağlı yolları çal-çarpaz düyünlənmiş qollara bənzədən müəllif ömrün-günün qəm şələsi belində olanların?

Vətəndə vətənsiz qaçqın balalarının, doğma el-obanın həsrəti içində əsirlik çəkən bəndələrin iztirabına dözə bilmir, "mən Əbülfət bəxti kəm" deyir özü-özünə:

Ruhum uçdu, yuvası boş,
Çarpazlandı əlim, qolum.
Boşa çıxdı, duası boş -
Bu dünyadan keçdi yolum.

Bəs, "gözünün lap dibində, diqqət çəkməyən bir yerdə dizlərini qucaqlayıb, büzüşüb oturan nisgili" necə yox edəsən? Özü də "duzsuz, mənasız, hər yanda köhnə hava oxunan" bir dövrdə. Həm də "içində dava gedən" şair "küldü odum, ocağım, gülmür daha o çağım" deyir.

Qarabağ savaşına laqeyd qalan susqun dünyaya kəskin etiraz nidası tək müharibəni qan-qada, ölüm cildində görür.

Qarabağ cəbhələrində igidlik göstərmiş İlyas Hüseynovun xatirəsinə yazdığı şeirində oxuyuruq:

Bu ölüm adi olmadı,
Göynətdi, yandırdı bizi.
Təkcə bizdən can almadı,
Gör necə sındırdı bizi.

Elin vətənpərvər, cəsur oğlu Ramil Səfərova həsr etdiyi şeirində onu yüksək dəyərləndirir, hünər nişanəsi, hər əsgərin, zabitin örnəyi hesab edir.

Müəllifə görə, Ramil "bu qaydasız döyüşdə haqqın ilk Zəfəri, Şuşa deyən millətin ilk sözü" kimi dəyərlidir, əzizdir:

Yağılar caynağında
Didilən Qarabağsan.
Qürursan, əzəmətsən -
Sən yenilməz bir dağsan.

"Göylərə boylanıb, yerlərə üsyan edən" şair hər qaranlıq gecənin bir işıqlı sabahının açılacağına, hər müşkülün də bir çözülən yönü olduğuna inanır, ədalətsizliyə dözən dünyanı yamanlayır.

Zəli qana daraşan kimi torpaqlarımıza daraşan, susayan, yurdumuzda at oynadan, ziyarətsiz, "gözü yolda qalan" qəbirləri uçuran düşməndən qisas almaq istəyir:

Mənim Qarabağım dönə bayrağa
Millətin əlində, taxtın əlində -

söyləyən şair yurdun ərənlərinə, hünərvər oğullarına çağırış edərək, "bitsin bu zülm-sitəm" deyir.

Mərhum Xalq şairimiz Musa Yaqub qələm dostu Ə.Mədətoğlunun yaradıcılığından, şeirlərinin ruhuna hopan incə mətləblərdən, həyəcan və əhval-ruhiyyədən söz açarkən bu poetik nümunəni yüksək dəyərləndirmiş, "vətənpərvərlikdə dəlilik" adlandırmışdı:

Heyif deyil adamın
Dəli damarı ola...
Və bir də görə ki,
İməkləyə, iməkləyə
Çıxıb gedib Cıdır düzünə.
Dirsəklənib səhnəsinə Şuşanın.

Ə.Mədətoğlu hələ1991-ci ilin oktyabr ayının 30-dan 31-nə keçən gecə elə gözünün önündə erməni quldurlarının yandırdığı evinə baxa-baxa doğma Tuğ kəndindən qovulmuş, didərgin düşmüşdü. İllər boyu qəlbini göynədən bu iztirab barədə sonralar yazmışdı:

"Bizə 30 il qaçqın dedilər. Amma bu fikirlə heç vaxt razılaşmırdım. Çünki biz qaçmamışdıq, bizi qovmuşdular, özü də bütün dünyanın gözü qarşısında. Həmin gecənin ən gerçək şahidi həm də Allah idi!" O vaxt şair bu misraları yana-yana dilə gətirmişdi:

Bir ev yanıb, od tutmuşdu o gecə,
Allah harda oturmuşdu o gecə?!

Qələm dostumuz həm də dörd sənədli povestin müəllifidir. Bunlardan ikisi Birinci Qarabağ müharibəmizə, qaçqınlıq illərinə həsr olunub.

İşğaldan azad edilmiş Hadruta, doğma Tuğ kəndinə ölkə başçımız və bir qrup ziyalı ilə birgə ötən ilin noyabrında səfər etmək Əbülfət Mədətoğluna da nəsib oldu.

Özünü Allahın xoşbəxt bəndəsi hesab edirdi. Qürur hissi keçirirdi ki, bu nəhayətsiz sevinci və aşıb-daşan coşğunu yurddaşlarımıza yaşadan, bəxş edən 44 günlük Vətən müharibəmizdə müdrik Sərkərdəmizin qətiyyəti, müzəffər ordumuzun rəşadəti ilə qazanılmış möhtəşəm Qələbəmizdir.

Əbülfət müəllim doğma "Ədalət" qəzetində dərc etdirdiyi "Özünəqayıdışın başlanğıcı" adlı silsilə yazılarında qeyd edir ki, "mən bu başlanğıcı 30 il gözlədim... Ata-baba yurdumda mənim uşaqlığımın da, gəncliyimin də izləri, xatirələri güllələnib. Dünyaya göz açdığım ev-eşikdən, vaxtilə Tuğ əsilzadələrinin mülkü olmuş məktəb binasından əsər-əlamət belə qalmayıb. Çünki mənfur düşmən faşist kimi davranıb, çox şeyi məhv edib... Meşə və dağ massivli dolamaları qalxdıqca dərələr sanki daha da dərinləşib. Bəlkə də bu, uzun illər axan sel-suların və bir də mənim həsrətimi yuyub aparan çamurlarıdır. Mənimlə orada danışan ancaq kədər, ağrı-acı idi. Cənab Prezidentin dediyi "Tuğ əsl cənnətdir!" kəlamı isə bütövlükdə Qarabağ sevginin ifadəsi idi." Bu cənnətməkana səfər edənlərin hər birinin ürəyində bir ümid var: "Tuğ indi əvvəlkindən də gözəl olacaq!".